

# Suriye Savaşı'nda Avrupa Birliği (AB)'nin Mülteci ve Sığınmacı Siyaseti

Gülşen Şeker Aydın\*

## Öz

Çalışma, Suriye Savaşı'nın neden olduğu mülteci akınına karşı AB'nin izlediği mülteci ve sığınmacı siyasetini konu almaktadır. Literatürdeki yaygın yaklaşımdan farklı olarak, akına karşı AB'nin izlediği politikalar Avrupa bütünleşmesinin tarihsel perspektifi içine yerleştirilerek ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, bu siyasette AB'nin insan haklarına saygıdan ödün verdiğini göstermektir. Bu amaçla, ilkin, çalışmada kullanılan temel kavramlar üzerinde durulmakta, ikinci olarak Avrupa bütünleşme sürecinde mülteci ve sığınmacı siyasetinin tarihsel evrimine değinilmektedir. Üçüncü olarak, mülteci akını, AB'nin bu akın karşısında yaptıkları ve sorumluluk paylaşımının başarısızlığı incelenmektedir. Dördüncü olarak, AB'nin sorunu dışsallaştırması ve Türkiye ile yaptığı işbirliği ele alınmaktadır. Beşinci olarak, Göç ve İltica Üzerine Yeni Pakt tartışılmaktadır. Mülteci akınından önce AB mülteci ve sığınmacı siyasetinde güvenlikleştirme ve dışsallaştırmanın ağırlığının arttığı ve adaletsiz sorumluluk paylaşımına neden olacak düzenlemelerin yapıldığı, akın sırasında da adil sorumluluk paylaşımı sağlanamadığı, AB'nin güvenlikleştirme ve dışsallaştırmaya başvurması sonucunda insan hakları ihlallerinin yaşandığı sonucuna varılmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Suriye Savaşı, Avrupa Birliği, Mülteci, Sığınmacı.

**European Union's (EU) Refugee and Asylum Policy in Syrian War**

## Abstract

This study focuses on the refugee and asylum policy of the EU in response to the refugee flow that the Syrian War caused. Unlike most studies, the issue is viewed from the historical perspective of European integration. The study aims to show that the EU compromised its respect for human rights in its response to the refugee flow. To this end, first, a discussion on the key concepts is provided. Second, the evolution of the EU's policy is explored. Third, the refugee flow, Brussels' initial reaction, and the failed responsibility-sharing are discussed. Fourth, the externalization of the problem through cooperation with Turkey is examined. Fifth, the New Pact on Migration and Asylum is analyzed. The study concludes that before the refugee flow, the EU had already leaned towards securitization, externalization, and unfair responsibility-sharing, and its recourse to securitization and externalization during the crisis in the context of failure of responsibility sharing resulted in human rights violations.

**Keywords:** Syrian War, the European Union, Refugee, Asylum Seeker.

\*Dr. Öğr. Üyesi | Atatürk Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü | gulsenaydin@atauni.edu.tr  
ORCID: 0000-0003-1288-4053 | DOI: 10.36484/liberal.1009264  
Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 27, Sayı:105, Kış 2022, ss. 107-134.  
Gönderim Tarihi: 13 Ekim 2021 | Kabul Tarihi: 12 Şubat 2022

## Giriş

Suriye Savaşı, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri görülen en büyük insani krize ve mülteci akınına neden oldu. Ülke nüfusunun yarısından fazlası yerinden oldu. 10 yıldan uzun süredir devam eden savaş, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre 6,6 milyon Suriyeliyi mülteci durumuna düşürdü; bu mültecilerin yaklaşık 5,6 milyonu komşu ülkelere sığındı (2021). Bu ülkelerden Türkiye, mültecilerin yarısından fazlasına (3.701.584) tek başına ev sahipliği yaptı. Lübnan'a 851.717, Ürdün'e 669.497, Irak'a 247.044, Mısır'a 133.568 savaştan kaçan Suriyeli sığındı (BMMYK, 2021a). 2021 yılında tüm AB çapında yaşayan Suriyeli sayısı ise 1 milyonun biraz üzerindeydi (BMMYK, 2021b). 2015 yılında mülteci akınının en yoğun olduğu dönemde AB, nüfusu 4,5 milyon olan Lübnan ile aynı sayıda mülteciye ev sahipliği yapıyordu; Türkiye ise tek başına neredeyse AB'nin iki katı kadar Suriyeli kabul etmişti (Thielemann, 2018: 63).

Avrupa Birliği üyesi ülkelere ulaşan mülteci sayısı yukarıda bahsedilen ülkelere göre çok sınırlı kaldı. Buna rağmen, mülteci akını, hem Birliğin hem de tek tek üye ülkelerin savaştan kaçan insanları kabul etme ve onlara koruma sağlama konusundaki isteklilikleri ve kapasiteleri açısından ciddi bir meydan okuma oluşturdu. Yunanistan birçok mültecinin AB topraklarına varış noktası oldu. Yunanistan'a ulaşan mülteciler Balkanları geçerek önce Macaristan gibi Schengen kapısı ülkelere, sonra da sığınma hakkına ve daha iyi hayat şartlarına kavuşacaklarını umdukları Almanya ve İsveç gibi ülkelere ulaşmaya çalıştılar. Yunanistan'a ulaşmaya çalışırken denizde hayatını kaybedenler, kimi ülkelerin sınırlarına ulaşan mültecileri tel örgüler önünde bekletmeleri ve Avrupa'da ırkçılığın yükselişe geçişi, mülteci akını ile ilgili akılda kalanlar oldu.

Bu çalışma, Suriye krizinin neden olduğu mülteci akınına karşı AB'nin izlediği mülteci ve sığınmacı siyasetini ve bu siyasetin AB bütünleşmesi sürecinde oluşan temellerini konu almaktadır. Konunun önemi bu siyaset nedeniyle AB'ye yönelen eleştirilere ve geliştirilen siyasetin Avrupa bütünleşmesine ve AB'nin aktörlüğüne olumsuz etkilerine bakılarak anlaşılabilir.

Çalışmanın temel tezi, bu siyasette sorumluluk paylaşımı başarısız olunca güvenleştirmeye ve dışsallaştırmaya başvurulduğu ve bu durumun insan hakları ihlallerine neden olduğudur. Bu tezin haklılığını gösterebilmek için çalışma ilk olarak mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramlarının ayrımını yapacak, ikinci olarak Avrupa bütünleşme süreci içinde mülteci ve sığınmacı siyasetinin tarihsel olarak nasıl geliştiği inceleyecektir. Üçüncü olarak, mülteci akınının nasıl başladığına, AB'nin bu akın karşısında ilk olarak neler

yaptığına, güvenikleştirmeyi nasıl ön plana çıkardığına ve sorumluluk paylaşımının başarısızlığına ışık tutulacaktır. Dördüncü olarak, AB'nin sorunu dışsallaştırması ve Türkiye ile yaptığı mutabakat ya da basın açıklaması ele alınacaktır. Sonuçtan önceki bölümde ise, AB'nin 2020 yılı sonunda açıklanan iltica ve sığınmacı siyaseti yasama gündemi; yani Göç ve İltica Üzerine Yeni Pakt, incelenecektir. Sonuç bölümünde, çalışmanın temel tezi çerçevesinde bulgular özetlenecek ve değerlendirilecektir.

## Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde öncelikle mülteci, göçmen ve sığınmacı kavramları tanımlanarak, bu kavramların birbirlerinden ayrımı yapılacaktır. Daha sonra, çalışmada sıkça kullanılan güvenikleştirme ve dışsallaştırma politikalarının ne anlama geldiği tartışılacaktır.

Her ne kadar göçmen ve mülteci terimlerinin birbirinin yerine kullanılması sık karşılaşılan bir durum olsa da, bu durum mültecilerin haklarının ihlal edilmesine neden olabileceğinden ikisini birbirinden ayırmak önemlidir. Uluslararası hukuk mültecileri açık bir şekilde tanımlamıştır ve devletler mültecilere yönelik hukuki yükümlülükler taşır (BMMYK, 2016). Devletlerin bu yükümlülüklerinin kaynağını, 1951 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi (1951 Sözleşmesi) oluşturmaktadır (Öztürk, 2016: 394-395). Bu sözleşmenin 1A maddesi mülteci kavramının kapsamını şöyle belirlemektedir:

(İ)rkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti olmayan ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır (BMMYK Türkiye Temsilciliği, 2016).

Mülteciler, ülkelerindeki eziyet, çatışma, saldırı ya da toplum huzurunu ciddi şekilde bozan diğer haller nedeniyle, başka ülkelere sığınan ve bu durum nedeniyle de 'uluslararası koruma' isteyen insanlardır. Bu insanlar o derece tehlike içindedirler ya da öyle katlanılmaz bir durumla yüz yüzedirler ki, ülkelerini terk edip başka ülkelere sığınır. Geri dönmeleri çok tehlikelidir. Bu yüzden devletler, BMMYK ve ilgili diğer kurumların desteğiyle uluslararası 'mülteci' statüsü edinirler. Bu statüyü edinenler talepleri reddedilmesi durumunda büyük olasılıkla ölümle karşı karşıya kalacak insanlardır (BMMYK, 2016). Sığınmacı ise, zulüm ya da ağır zarardan korunmak için ülkesinden kaçan ve sığındığı ülkede ulusal ve uluslararası belgeler

çerçevesinde yaptığı mültecilik başvurusunun sonucunu bekleyen kişi olarak tanımlanmaktadır (Perruchoud ve Redpath, 2009: 74). Bir insanın uluslararası korumaya ihtiyaç duyup duymadığını tespit etmek için ulusal düzeyde sığınma sistemleri vardır. Çatışma ve şiddet nedeniyle oluşan kitlesel mülteci hareketleri görüldüğünde sınırı geçenler ile tek tek görüşme yapmak her zaman için gerekli ya da olanaklı değildir. Bu durumdakiler genelde 'varışta' mülteci olarak kabul edilir (BMMYK Türkiye Temsilciliği, 2021). Bu noktada, mülteciliğin hukuki bir statü olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Aslında, mülteci de sonuçta göçmendir, ancak uluslararası hukuk içinde buldukları durum nedeniyle mültecilere diğer göçmenlerden farklı bir statü vermiştir. Suriye'deki savaştan kaçarak kitlesel şekilde çevredeki ülkelere sığınan ve Avrupa yoluna düşenler, durumları itibariyle uluslararası hukukta varışta mülteci statüsü edinmişlerdir.

Göçmenler ise eziyet ya da ölüm tehlikesi sebebiyle değil, daha iyi bir işte çalışarak hayat standartlarını iyileştirmek veya kimi hallerde eğitim, aile birleşimi ya da başka sebeplerle ülkelerinden ayrılmayı tercih ederler. Evlerine güvenli bir şekilde geri dönme imkânı olmayan mültecilerin aksine, göçmenler evlerine döndüklerinde hayati tehlike ile karşı karşıya kalmazlar (BMMYK, 2016). Mülteci ve göçmen arasındaki ayrımın can alıcı noktası burasıdır.

Düzensiz göçmenler ise, ulaştıkları ülkelere yasadışı yollardan ulaşan ya da yasal yollarla geldiği halde yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişilerin yanı sıra, ülkesinden ayrılırken gerekli prosedürlere uymadan ülke sınırlarını geçenleri kapsar (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019). Çalışmanın ileriki bölümlerde tartışacağı gibi, kimi AB belgelerinde Suriye'den gelenler, dönmeleri halinde hayati tehlike yaşayacakları bilinmesine rağmen, düzensiz göçmen olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, bu insanların kendilerine uluslararası hukuk tarafından tanınan haklardan mahrum edilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Mülteci, sığınmacı ve göçmen ayrımını bu şekilde yaptıktan ve mülteci ve göçmen kavramlarının birbirinin yerine kullanılmasının sonuçlarını tartıştıktan sonra AB'nin göç ve iltica politikalarında ağırlığı göz önüne serilecek güvenlikleştirme ve dışsallaştırma kavramları üzerinde durmak da yerinde olacaktır.

Güvenlikleştirme, bir konuyu acil önlemler gerektiren hayati bir tehdit olarak sunarak normalin dışına çıkan tedbirleri haklı göstermeye çalışma sürecidir (Buzan ve diğerleri, 1998: 23-24). Göçün güvenlikleştirilmesi durumunda göçmenler ve mülteciler tehdit edici olarak görülmeye başlanır. Bu, sadece bireylerin kendini tehdit altında hissetmesi durumu değildir.

Toplumun kimliğinin ve kültürünün de ülkeye dışarıdan gelenler tarafından tehdit edildiği medya ve siyasetçiler tarafından dillendirilir (Huysmans, 1995: 53). Bunun sonucunda, göç ve iltica, etkin şekilde kontrol edilmesi ve azaltılması gereken bir sorun olarak görülmeye başlanır (Kostakopoulou, 2000: 508). Böylesi bir ortamda sınır kontrolleri artırılır, daha karmaşık hale getirilir ve sınırları geçmek zorlaşır. Sınırı geçenler kategorilere ayrılır ve sıkı takip altında tutulur. Sınırı geçenlere ait bilgiler ayrıntılı olarak toplanır ve saklanır. Dahası, bir sonraki paragrafta değinileceği gibi, dışsallaştırmaya başvurarak, sorunun sınırlara ulaşmasının engellenmesi sağlanmaya çalışılır (Benam, 2011:196). Çalışmanın sonraki bölümlerinde de görüleceği üzere, güvenlikleştirme ve dışsallaştırma iç içe ilerleyen süreçlerdir; bu nedenle ikisini ayırt etmek de zordur.

Göçün ve ilticanın dışsallaştırılması, devletlerin göçü kontrol etmek için kendi sınırları dışındaki kontrol mekanizmalarına başvurmalarıdır (Gammeltoft-Hansen, 2011: 2). Bu mekanizmalara, direkt ve dolaylı olarak başvurulabilir. Göçün dışsallaştırılması için bir ülke sınırlarından girişi direkt olarak yasaklayabilir ve engelleyebilir. Dolaylı olarak ise, göçün kontrol edilmesi için diğer ülkelere yardım ve destek sağlayabilir. (Frelick, Kysel & Podkul, 2016:193). Diğer ülkelere bu ülkelerdeki göçmen ve mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan yardımlar, yasa dışı ve yasal göç hakkında bilgilendirme kampanyalarının düzenlenmesi, geri kabulleri artırabilmek için atılan adımlar, diğer ülkelere sınır kontrolleri konusunda sağlanan eğitim, teçhizat ve personel destekleri ve bilgi aktarımı dolaylı yoldan göçün dışsallaştırılması için yapılanların örnekleridir (Van Munster & Sterkx, 2006:237).

Çalışmanın kavramsal çerçevesi bu şekilde çizildikten sonra, bir sonraki bölümünde AB'nin mülteci ve sığınmacı politikasının tarihsel arka planı incelenecektir.

## Tarihsel Arka Plan

Avrupa'da savaş sonrası mülteci koruma sisteminin temelini ikili bir yapı oluşturuyordu. Bu ikili sistemde genel prensipler ve normlar uluslararası alanda kabul edilirken, her bir üye ülke mülteciler için ulusal düzeyde koruma sağlıyordu. Uluslararası düzeyde 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü, mülteci tanımını yaptı; mültecilerin haklarını ve sorumluluklarını belirledi. Bu uluslararası düzenlemeler uluslararası dayanışma ve iş birliği ilkelerine dayanmaktaydı; korumaya ihtiyaç duyanın geri gönderilmesini yasaklıyordu (Lavanex, 2001: 856; Plender, 1990: 601). Ulusal düzeyde ise, tüm Avrupa Topluluğu üyesi

devletler sığınma hakkını kendi iç hukuklarında yasalaştırdılar; hatta kimileri bu hakkı anayasa kapsamına aldı. Böylelikle, Topluluk sınırlarında insan hakları üzerine temellendirilen bir mülteci rejimi oluştu (Lavanex, 2001: 857).

Mülteci rejimi bu şekilde oluşuktan sonra, iltica ve sığınma meselesi uzun süre Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) için önemli bir konu olmadı; temel odak noktası ekonomik bütünleşmeydi. Ekonomik bütünleşme süreci içinde bu konu gündeme geldiğinde de üye ülkeler, mültecilerin Topluluk içinde serbest dolaşımı konusunda isteksiz davrandılar. 1957'deki Roma Antlaşması'nda işçilerin serbest dolaşımı dört temel özgürlükten birisiydi. Serbest dolaşım için öngörülen geçiş dönemi 1968 yılında bitti. Mültecilerin de bu serbest dolaşıma dâhil edilmesi yönünde talepler vardı ancak üye devletler sadece bağlayıcılığı olmayan bir karar üzerinde anlaşmaya varabildiler. Bu karar çerçevesinde mültecilerin başka bir topluluk üyesi ülkede çalışma isteği mümkün olduğunca kabul edilecekti (Martin ve Guild, 1996: 235).

1980'li yılların ortalarına kadar bu ikili yapıyı devam etti. Ortak bir Avrupa mülteci ve göç politikasından bahsetmek zordu; üye ülkelerin mülteci politikaları arasında önemli farklılıklar vardı (Joly, 1996: 44). Serbest dolaşım için ortak bir alan oluşturulmasıyla birlikte, AB üyelerinin bireysel politikalarının uyumlu hale getirilmesi ihtiyacı oluştu. 1985'de Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda ve Lüksemburg arasında Schengen Antlaşması imzalandı ve 1995'te anlaşma yürürlüğe girdi. Anlaşma ile imzacı devletlerin sınırlarındaki kontrollerin kaldırılması gündeme gelince, bunun bir güvenlik açığı oluşturacağı düşüncesi ortak Avrupa politikası oluşturulması konusunda talepleri artırdı (Atak ve Crépeau, 2014: 594).

Bu taleplerin sonucunda Schengen ile birlikte AET içinde göç güvenlikleştirildi ve suçla ilişkilendirilme eğilimi hız kazandı. Bu durum, üye ülkelerin mümkün olan her noktada güvenlik kontrollerini arttırmasına neden oldu. Göçün ve ilticanın güvenlikleştirilmesi; yani var oluşa yönelik bir tehdit olarak tanımlanması, bu sıra dışı güvenlik önlemlerinin meşru olarak görülmesini sağladı (Ceyhan & Tsoukala, 2002: 32). Güvenlikleştirme beraberinde kısıtlayıcı politikaları da getirdi (Huymans, 2000). Üye ülkeler AET içinde yer alan kendi sınırlarındaki kontrol haklarından vaz geçerken karşılığında Topluluğun dış sınırlarının güvenliği konusunda taleplerini arttırdılar. Mülteci politikalarının uyumlaştırılması üye ülkelerin mültecileri korumaya yönelik sorumluluklarından vazgeçmeleri ile sonuçlandı (Hathaway, 1993: 719).

1992'de imzalanan Maastricht Antlaşması ise bu alandaki işbirliğini adalet ve iç işleri ile ilgili bir hükümetler arası sütun (üçüncü sütun) kurarak resmileştirdi. Bu sütun hükümetler arasıydı çünkü oy birliği ile karar alınıyordu.

Dahası, Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu gibi ulus-üstü (supranasyonel) AB kurumlarına herhangi bir yetki tanınmıyordu (Boswell ve Geddes, 2011: 8). Maastricht ile birlikte üye ülkelerin adalet ve içişleri bakanlıkları Avrupa çapında bir iltica ve göç politikası için geçerli bir çerçeve oluşturmak için yetkilendirilirken, örgütün bu alandaki politikası yeterince etkin olmadığı ve adli ve demokratik kontrol açısından sorunlara yol açtığı gerekçesiyle eleştirildi (Badar, 2004: 165).

1992 yılında yaşanan başka bir önemli gelişme de hükümetler arası düzeyde gerçekleşen işbirliğinde üye ülkelerin göç bakanlarının 'güvenli üçüncü ülke' kararını almaları oldu. İlerde tartışılacağı gibi mülteci akınında da uygulanacak bu karara göre, AB üyeleri, koruma sorumluluklarını AB üyesi olmayan üçüncü ülkelere bu ülkelerin güvenli olduğuna dayanarak devredebileceklerdi (Tsourdi ve Costello, 2021: 796). Daha sonra tartışılacağı gibi, güvenli üçüncü ülke kararı, Suriye Savaşı sırasında mülteci ve sığınmacı politikasında AB'ye önemli kolaylık sağlayacaktı ve dışsallaştırmanın önemli bir aracı olacaktı.

1997'de yürürlüğe giren Dublin Tüzüğü, mülteci ve sığınmacı politikası konusunda başka bir önemli düzenleme oldu. Bu düzenlemenin temel odak noktasını, sığınma başvurularının değerlendirilmesi konusunda sorumlu olacak üye devletin belirlenmesi oluşturdu. Sözleşmeye göre, mültecilere AB topraklarına ilk ulaştıkları yerde sığınma başvurusunda bulunma hakkı tanındı (Boswell ve Geddes, 2011: 8). Dublin II (2003) ve Dublin III (2013) Tüzükleri de, aynı şekilde mültecilerin ilk ulaştığı ve parmak izinin alındığı AB ülkesini sığınma başvurusunun kabul ya da reddine karar verecek ülke olarak tayin etti. Böylelikle, mültecilerin ülke ülke dolaşarak çok sayıda sığınma başvurusunda bulunmaları engellenmeye çalışıldı.

Söz konusu düzenlemeler aynı zamanda 'yeniden kabul' hakkı tanıyordu; yani bir AB ülkesi bir mülteciyi ancak ilk kez AB topraklarına giriş yaptığı ülkeye gönderebilirdi (Constant ve Zimmermann, 2016: 4). Dublin Düzenlemeleri sorumluluk paylaşımı konusunda AB'nin sınırlarında yer aldığı için daha çok mültecinin giriş yapacağı ülkelere orantısız sorumluluk yükledi. Birlik üyeleri arasında dayanışmaya ket vurdu; AB sınırlarında yer almayan ülkeler için sorumluluğu paylaşmanın değil, sorumluluğu sınırlarda yer alanlarının sırtına yüklemenin zeminini oluşturdu (Maldini ve Takahashi, 2017: 61).

1997'de imzalanan ve 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması, mülteci politikasının üyeler arasında uyumlu ve ulus-üstü hale gelmesi için önemli bir dönüm noktası oluşturdu. Maastricht mülteci politikasını hükümetler arası bir alan olarak konumlandırırken, Amsterdam üye ülke hükümetlerinin



bu alandaki yetkilerini belli sürelerle kısıtlamaya kararlı olduğunu gösterdi (Bačić, 2012: 46). Anlaşma ile birlikte üye ülkeler, sınır kontrolü ve vize konularında AB'nin yasama yetkisine sahip olması gerektiğini kabul ettiler (Juss, 2005: 774-75). Yine de, bu sadece bir başlangıçtı ve izlenecek prosedürlerle ilgili minimum standartlar belirlendi; üye ülkeler iltica alanında temel karar alıcı ve uygulayıcı olarak davranmaya devam ettiler (Bačić, 2012: 48).

AB'nin mülteci, sığınmacı ve göç politikalarının uyumlaştırılması alanında başka bir dönüm noktası ise 1999 yılı sonunda yapılan Tampere Konseyi oldu. Konsey, hem Ortak Avrupa İltica Sistemi'ni (Common European Asylum System) oluşturmak konusunda üyelerin kararlılığını, hem de mültecilerin vatanları olan ülkelerle iş birliği yapmak gerekliliğini ortaya koydu. Bu kararlar ile birlikte AB, mülteciler kendisine ulaşmadan mültecileri yerlerinden eden nedenleri ele almaya girişti; dışsallaştırma böylelikle oluşmaya başladı (Haddad, 2008: 192).

1999 yılından sonra AB, Ortak Avrupa İltica Sistemi'ni ve buna uygun hukuki çerçeveyi geliştirmek için çalıştı. 1999 ve 2005 yılları arasında üyeler arasında iltica alanında asgari standartları uyumlu hale getirmek için birçok hukuki düzenleme gerçekleştirildi. Mali alanda dayanışmayı kuvvetlendirmek için Avrupa Mülteci Fonu da yine bu dönemde kuruldu. 2001 yılında kabul edilen Geçici Koruma ve 2003 yılında kabul edilen Aile Birleşmesi Yönetmelikleri de ortak mülteci politikasına ilişkin düzenlemelerdi. 2008 yılında ise Avrupa Komisyonu, İltica Alanında Politika Planı'nı oluşturdu. Bu plana göre AB, Ortak Avrupa İltica Sistemini üç amaç çerçevesinde geliştirecekti: AB üyesi ülkelerin gerekli kanuni düzenlemeleri yapmasını sağlayarak koruma sağlama konusundaki düzenlemeleri uyumlu hale getirme, uygulamada etkin iş birliği sağlama ve üyeler arasında dayanışmayı ve sorumluluk paylaşımını artırma (Avrupa Komisyonu, 2020a).

2005 yılında AB'nin göçe ilişkin yaklaşımını kapsamlı şekilde ortaya koyan Göç ve Hareketliliğe Küresel Yaklaşım Belgesi dışsallaştırmaya, Birlik göç politikasının bel kemiği olarak yaklaştı. Bu belgeye göre, Birlik, düzensiz hareketlilik, insan trafiği ve organize suçla karşı işbirliği yaptığı ülkelere kalkınma yardımını da içeren yollarla finansal destek sağlayacaktı. Böylelikle, hareketliliğin kaynaklandığı ülkeler ve geçiş ülkeleri ile önleyici mekanizmalar konusunda yapılan işbirliği Birlik politikasında ağırlıklı öneme sahip olurken insan hakları kaygıları geri planda bırakıldı (Baldwin-Edwards ve diğerleri, 2019: 2143). AB'nin gelecek beş yıldaki önceliklerini belirleyen 2004 yılındaki Lahey Programı ve 2009 yılındaki Stockholm Programı'nın



yanı sıra 2015'te açıklanan Avrupa Göç Gündemi de üçüncü ülkelerle ilişkileri tartışan uzun bölümler içerecekti (Hein, 2021a).

2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, Amsterdam Antlaşması ile başlayan iltica alanında Avrupa bütünleşmesinin ilk aşamasını daha ileri bir aşamaya taşımayı hedefledi. Bu anlaşma ile Maastricht Anlaşması'nın hükûmetler arası üçüncü sütununda konumlandığı iltica ve sığınma ile ilgili konular, Avrupa Toplulukları sütununa kaydırıldı (Nugent, 2006: 97) ve Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi'nin ortak yetkiye sahip olduğu bir alan haline geldi (Hampshire, 2016: 537). AB Konseyi, artık, oy birliği ile değil, nitelikli oy çoğunluğu ile karar alacaktı. Böylelikle Lizbon Anlaşması, iltica ve sığınma rejiminin ulus üstü niteliğini biraz daha güçlendirdi (Hampshire, 2016: 537).

Sonuç olarak, 2015 yılında mülteci akını patlak vermeden önce AB, iltica standartlarını uyumlu hale getirmek için uğraş veriyordu ancak henüz yolun başındaydı. Schengen ile birlikte Birlik, iltica ve göçü güvenlikleştirdi; bunun sonucu olarak mültecileri uluslararası hukukun kendilerine tanıdığı haklardan mahrum edebilecek kısıtlayıcı politikalara yöneldi. Mülteci akınından önce, AB iltica ve göç alanında ulus-üstüçülüğe giden yolda mesafe kaydetse de bu alanda ulus-üstüçülük tam olarak yerleşmiş değildi. Öte yandan, Dublin Tüzükleri sığınma başvurusunu yapılacak ülkenin mültecinin giriş yaptığı ülke olacağı kuralını koyarak sorumlulukların eşitsiz paylaşımına neden olacak bir yapı oluşturdu. Dışsallaştırma AB politikalarında önemini giderek artırmıştı. Mültecilere koruma sağlama sorumluluğu 3. ülkelere devretmenin alt yapısı da krizden önce hazırды.

Sonraki bölümde, hazırlanan bu altyapının mülteci akınına yönetmede ne gibi sonuçlar doğurduğu ve AB'ye ne gibi araçlar sağladığı tartışılacaktır.

## **Mülteci Akını Karşısında AB**

2015 yılında, 850.000'i Yunan adalarını geçerek gelenler olmak üzere, bir milyon kişi Avrupa'ya ulaştı; çoğu Suriye'deki çatışmalardan kaçan mültecilerdi. Yaz aylarında mülteci akını doruk noktasına ulaştı. Akın başlamadan önce, iki trajedi AB'ye erken uyarı olarak geldi. 3 Ekim 2013'te 300'den fazla insan İtalyan adası Lampedusa yakınlarında, 19 Nisan 2015'te ise 900 kişi yine İtalya açıklarında bindikleri teknelerin batması sonucu hayatını kaybetti. Bu üzücü olaylar gazetelerin manşetlerine taşındı; uzmanların yanı sıra Birleşmiş Milletler çatısı altındaki Uluslararası Göç Örgütü de AB'ye can kayıplarının önüne geçmesi için çağrılarda bulundu (Larivé, 2015: 3).

Mülteci sayısındaki artış, erken uyarılara rağmen AB'yi hazırlıksız yakaladı. Mültecilerin ilk giriş yaptığı ülkeyi sığınma başvurusu yapılacak ülke olarak tayin eden Dublin Tüzükleri, İtalya ve Yunanistan'ı çok zor durumda bıraktı. Tüzükler, yük paylaşımını sağlamak yerine Birlik sınırlarında bulunan ülkelere adaletsiz şekilde fazla sorumluluk yüklediği gerekçesiyle yoğun şekilde eleştirilmeye başlandı (Fisseha, 2017: 46). O zaman için Türkiye-Yunanistan sınırındaki hizmet birimleri yılda 40.000-50.000 geçiş ile ilgilenme kapasitesine sahipti. 2015 yazında sınırdan bir günde geçiş yapan insan sayısı 10.000'e ulaştığında Yunan ve AB otoriteleri mülteci akını karşısında çaresiz duruma düştü. 2 yaşındaki Aylan Kurdi'nin boğulmasından sonra mültecilerin içler acısı durumu medyada daha çok yer bulmaya başladı ve kamuoyu meseleye daha fazla odaklandı. Bu durum hemen bir mülteci yanlısı AB politikası üretme de otoritelerin sınırdan daha baskıcı bir tavır sergilemesini engelledi (Topak ve Vives, 2018: 67).

AB, soruna çare bulabilmek için, AB'nin İşleyişi Anlaşmasınının 78. maddesinin 3. fıkrasını işleme koyarak yeni bir acil durum mekanizması oluşturdu (Thielemann, 2018: 77). AB'nin bu tavrı kavramsal çerçeve bölümünde tartışılan güvenlikleştirme siyaseti ile örtüşüyordu; akın bir tehdit olarak görüldü ve olağanüstü tedbirlere başvuruldu. Akın ile başa çıkamayan İtalya ve Yunanistan'a yardım edebilmek için 'sıcak nokta' yaklaşımı benimsendi. Bu yaklaşım bütün göçmenlerin hızlı bir şekilde kimliklerinin belirlenmesini, kayıtlarının yapılmasını, parmak izlerinin alınmasını ve daha etkili bir şekilde AB üyesi ülkelere yerleştirilmesinin ya da geri dönüşlerinin sağlanmasını amaçlıyordu (Şalamon ve Şeruga, 2018: 30). Başlangıç noktası akının güvenlikleştirilmesi olan sıcak nokta yaklaşımı, daha sonraki aşamalarda, aşağıda anlatılacağı gibi, tamamen dışsallaştırmaya odaklandı. Mültecilerin AB ülkelerine yerleştirilmesi de sıcak nokta yaklaşımının kapsamındaydı ancak bu yöndeki adımlar çok yetersiz kalacaktı.

'Sıcak nokta' yaklaşımı çerçevesinde söz konusu ülkeler için Göç Yönetimi Destek Birimleri oluşturuldu. Bu birimler şu alanlarda çalışıyordu: İşlevsel sıcak noktaların oluşturulması, başka yere yerleştirme kararlarının uygulanması, uluslararası korumaya ihtiyaç duymadığına karar verilen göçmenlerin geri gönderilmesi, sınır yönetiminin ve sınır noktalarında karşılama kapasitesinin iyileştirilmesi. Bu alanlardaki görevlerin yerine getirilebilmesi için Avrupa Sınır ve Sahil Koruma Ajansı (Frontex), Avrupa Sığınmacı Destek Bürosu, Avrupa Polis Teşkilatı (Europol) ve Avrupa Birliği Adli İşbirliği Dairesi (Eurojust) gibi AB kurumları yerel otoritelerle işbirliği içinde çalıştılar. Yunanistan ve İtalya dışındaki ülkelere ise Göç Yönetimi Destek Birimlerinin

etkili çalışmasını sağlayacak uzman personel, teçhizat ve malzeme talep edildi (Niemann ve Zaun, 2018: 5-6).

Aslında AB, ilk başta, akına karşı dayanışma ve sorumluluk paylaşımı ilkelerine dayanan bir çözüm üretmeye de çalıştı (Saatçioğlu, 2020: 1). 2015 yılının Mayıs ayında koruma ihtiyacı duyan 40.000 kişinin İtalya ve Yunanistan'dan diğer AB üyesi ülkelere yeniden yerleştirilmesi kararı alındı. Eylül ayında bu rakam 160.000'e çıkartıldı ve Macaristan'dan da kabul edilecek mültecilere yeniden yerleştirme yapılmasına karar verildi. Yeniden yerleştirmenin iki yıl içinde tamamlanması öngörüldü (Avrupa Komisyonu, 2015a). İlk kararda yeniden yerleştirmeler gönüllülük esasına göre yapılacakken, Eylül ayında alınan kararlara göre yeniden yerleştirmeler belli bir kotaya bağlı olarak zorunlu olarak gerçekleştirilecekti. Kotalar belirlenirken her ülkenin nüfusu, gayri safi milli hasılası, daha önce bu ülkeye yapılan sığınma başvuruları ve ülkedeki işsizlik oranı göz önünde bulundurulacaktı (Avrupa Komisyonu, 2015b: 10). Ayrıca, İtalya ve Yunanistan'a İltica, Göç ve Bütünleşme Fonu üzerinden kaynaklar aktarıldı. Diğer üye ülkelere de ülkelerinde yeniden yerleştirecekleri her kişi için 6.000 Avro ödenmesine karar verildi (Thielemann, 2018: 75).

Her bir AB üyesi ülkenin belli bir sayıda mülteci ve sığınmacı kabul etmesini öngören (İtalya ve Yunanistan üzerindeki yükü azaltmaya yönelik) yük paylaşımı ve yerleştirme çabaları çok fazla tartışma yarattı. Ağırlıklı olarak Müslüman olan mültecileri Avrupa kimliği için bir tehlike olarak gören Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, başından beri bu çabalara açıkça karşı çıktılar. İtalya ve Yunanistan'da bulunan sığınmacıları diğer üye ülkelere yerleştirmeye yönelik bir plan, oy birliği ile değil, nitelikli oy çoğunluğu ile kabul edildi. Macaristan, Çekya, Slovakya ve Romanya plana ret oyu verdi; Finlandiya ise çekimser kaldı (Archick, 2016: 10). Ekim 2015'teki seçimlerin ardından Polonya da zorunlu sığınmacı yerleştirme kotalarına karşı çıkan ülkeler arasında yer aldı ve mülteci akınına karşı güvenlik merkezli bir politika izlemenin gerekli olduğunu savunmaya başladı (Saatçioğlu, 2020: 6).

İlk tepki olarak güvenleştirme ve sonucunda dışsallaştırmaya başvurmayanlar da oldu. Almanya ve İsveç'in gönüllü olarak sorumluluk paylaşımında daha fazla sorumluluk aldığı görüldü (Thielemann, 2018: 64). Almanya Başbakanı Angela Merkel, insani kriz endişesi ile Ağustos sonunda Dublin kurallarına aykırı olarak mültecileri Avrupa Birliği içinde ilk ayak bastıkları ülkelere geri gönderilmeyeceğini açıkladı. Merkel'in bu açıklaması hem kendi ülkesinin vatandaşları hem de diğer AB üyeleri tarafından yoğun şekilde eleştirildi. Almanya baskılara yalnızca iki ay dayanabildi ve Dublin Tüzüklerini yeniden

uygulayacağını ancak sadece Yunanistan'dan ülkeye gelen Suriyeli mültecilerin bu uygulamanın dışında tutulacağını açıkladı (Ilsley, 2015). Almanya Dublin Tüzüklerini yeniden uygulasa da Birlik içindeki bir arada hareket etme duygusu sarsıldı ve AB daha kırılğan hale geldi (Beşgür ve Utkulu, 2019: 326).

Yeniden yerleştirmede AB'nin elde ettiği sonuçlara bakıldığında öngörülen iki yıllık süre tamamlandığında Yunanistan'dan 20.066, İtalya'dan 9.078, toplamda 29.144 kişinin yeniden yerleştirildiği görüldü (Avrupa Komisyonu, 2017: 1). Bu rakam AB'nin söz verdiği 160.000'nin çok gerisinde kaldı. Daha zengin ve daha fazla nüfusa sahip ülkelerin daha fazla sorumluluk alması sağlanamayınca mültecilerin bu ülkelere gidiş yolu üzerindeki daha küçük ve daha az gelire sahip ülkeler daha fazla mülteci ile baş başa kaldı (Kale, 2018: 72).

Bu durumda, AB'nin mülteci akınıyla en fazla yüzleşen üyesi olan Yunanistan'ın hemen güvenlikleştirmeye başvurdu; akın, Yunanistan'ın varlığını tehdit eden bir tehlike olarak gösterildi. Dışsallaştırma güvenlikleştirmeyi takip etti. Atina, mülteci akınının başlaması ile birlikte mülteci ve göçmenlerin Türkiye ile olan deniz ve kara sınırını aşmasını engelleyebilmek için milyonlarca Avro harcadı. Sınırı geçmeye çalışanları kimi zaman Türkiye'ye geri itti. Uluslararası Af Örgütü'nün yaptığı incelemeler, Yunanistan sınır ve sahil güvenlik görevlileri tarafından gerçekleştirilen geri itme uygulamalarının insan hayatını tehlikeye attığını ortaya çıkardı. Bazı mülteciler, güvenli olmayan botlar ile denizin ortasında ya da elleri bağlı olarak kara sınırının Türkiye tarafında bırakıldıklarını söylediler (Uluslararası Af Örgütü, 2013: 11-13). Avrupa Mülteci Hakları Örgütü (Refugee Rights Europe) ise, Avrupa'nın hem kara hem de deniz sınırlarında geri itmenin sistematik hale geldiğini belirtti ve mültecilerin sığınma başvurusu yapma ve geri gönderilmeme haklarının ihlal edildiğine, insani olmayan ve onur kırıcı muamele maruz bırakıldıklarına dikkat çekti (2020: 35). Yunanistan'ın dışsallaştırma çabaları, önemli insan hakları ihlallerine yol açtı.

Dışsallaştırmaya sadece Yunanistan başvurmadı. Daha önce de tartışıldığı gibi Schengen Antlaşması ve Dublin Tüzükleri sınır kontrolleri, polis eşgüdümü, adli mevzuat ve sığınma başvurularının değerlendirilmesi gibi konularda bütünleşmeyi gerektiriyordu. Suriyeli mülteciler Yunanistan'dan AB sınırlarına girdiklerinde, Almanya, İngiltere ve Fransa'ya ulaşmak için yol üzerindeki AB üyesi ülkelerin sınırlarını aşıyorlardı. Bunu engellemek için Bulgaristan, Hırvatistan ve Macaristan, sınırlarına mülteci geçişini engellemek için tel örgüler yerleştirdi. Almanya ise Avusturya ile olan sınırlarında kontrollere yeniden başvurdu. Diğer ülkeler de Alman modelini takip edince Schengen Antlaşması tehlikeye girdi (Larivé, 2015: 10). Schengen

Anlaşması, üye ülkelerin acil kamu yararı gereksinimleri ve güvenlik ihtiyaçları için ulusal güvenlik kontrollerini yeniden faaliyete geçirmesine izin veriyordu. Bu durumlar elbette istisnai ve geçici durumlar olarak düşünülmüştü ancak Suriye Krizi ile birlikte birçok AB ülkesi ulusal sınır kontrollerine başvurduğunda bunu sürekli olarak uzattı (Henrekson ve diğerleri, 2019: 5). Sadece Yunanistan değil, diğer AB ülkeleri de güvenlikleştirmeyi ön plana çıkardı.

Mülteci akını karşısında güvenlikleştirme ve dışsallaştırmaya başvurulmasını haklı göstermeye çalışanlar bunu 2015'te mülteci sayısında görülen rekor artışa, göçmenlerin de fırsattan yararlanmaya çalışarak mültecilerin arasına karışmasına, insan kaçakçılarının mülteci akınında oynadığı rollere, mülteci olarak gelenlerin arasında teröristlerin de olduğuna ve kimi mültecilerin ulaştıkları Avrupa ülkelerinde asayiş bozacak suçlar işlediklerine dikkat çektiler. AB, dışsallaştırmayı bu şekilde akını güvenlikleştirerek haklı göstermeye çalışsa da, bu nedenler gerçekten korumaya ihtiyaç duyan insanlara karşı AB üyesi ülkelerin sorumluluklarından sıyrılması için yeterli değildi (Bauböck, 2017: 148-149).

AB, bir sonraki bölümde tartışılacağı gibi, dışsallaştırmayı daha da derinleştirerek krizin üstesinden gelmeye çalışacaktı

## 2016 AB-Türkiye Basın Açıklaması (Mutabakatı)

AB, kendi iç dinamikleriyle mülteci krizinin üstesinden gelemeyince sorunu dışsallaştırma yolundaki çabalarını daha da artırdı. Bir önceki bölümde akının başlarında AB'nin dışsallaştırma kapsamında yaptıkları tartışılmıştı. Bu bölümde akını dışsallaştırmak için AB'nin Türkiye ile yaptığı iş birliğine odaklanacaktır. Bu iş birliği dışsallaştırma siyaseti çerçevesinde en önemli boyutu oluşturmaktadır çünkü AB'ye yönelen mülteci sayısı Türkiye ile yapılan mutabakat sonrasında ciddi şekilde azalmıştır; Brüksel böylece amacına ulaşmıştır.

Brüksel'in Suriyeli mülteci akınına durdurmak için Ankara ile iş birliği yapma çabaları 2015 yılı ile birlikte yoğunlaştı. Ekim 2015'te AB ve Türkiye bazı konularda uzlaşmaya vardılar. Bu uzlaşma kapsamında Türkiye'nin iş gücü piyasasını geçici koruma altında bulunan Suriyelilere açması, sınır ve sahil güvenliği alanlarında çabalarını ve bilgi paylaşımını artırması, Türk karasularında yakalanan düzensiz göçmenleri ve Türkiye'den Yunanistan'a geçen ve uluslararası korumaya muhtaç olmayan göçmenleri hızlı bir şekilde geri kabul etmesi bekleniyordu. AB ise 17. Faslı görüşmeye açacak, vize serbestisi alanında çalışma başlatacaktı (BBC Türkçe, 2020). 2016'nın başlarında

Akdeniz'i geçerek özellikle de Yunanistan'a ulaşan mülteci ve göçmen sayısı artmaya devam etti. Bu durum karşısında AB, gelebilecekleri bu yolculuktan caydırmak için adımlar atmaya yöneldi. Mart 2016'da AB liderleri, Suriyeli-lerin Batı Balkanları geçip ulaştıkları AB ülkelerinde sığınma başvurusu yapabilmelerini sağlayan 'geçirme' yaklaşımını sona erdirdi (Archick, 2016: 11).

Dışsallaştırma çerçevesinde izlenen bu siyaset yeterince etkili olamayınca AB Türkiye ile iş birliği çabalarını yoğunlaştırdı. Bu çabalar, Türkiye ve AB'nin 18 Mart 2016'da birlikte yaptıkları, AB'nin ifadesiyle açıklama, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın ifadesiyle de mutabakat ile sonuçlandı. AB ve Türkiye esas olarak, "1'e 1" formülü üzerinde anlaşmışlardı. Yunan adalarından 4 Nisan itibarıyla Türkiye'nin alacağı her bir Suriyeli için, AB yine 4 Nisan'da başlamak üzere Türkiye'de geçici koruma altındaki bir Suriyeliyi Birlik ülkelerine yerleştirilecekti. Yerleştirilecek Suriyeliler BM Kırılmalılık Kriterleri temel alınarak BMMYK ile işbirliği halinde belirlenecekti. Üye ülkelerin yaptığı taahhütler çerçevesinde yeniden yerleştirecekler için 72.000 kişilik kota açıklandı. Ancak, Yunan adalarından alınanların sayısı 72.000'i geçerse, AB yeni sayılar belirleyecekti (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2016).

AB, ayrıca Suriyeli mülteciler için daha önce Türkiye'ye ödenmesi kararlaştırılan 3 milyar Avro'nun ödemesinin hızlandırılacağını ve 3 milyar Avro ilave ödeme sağlanacağını taahhüt etti. Yine AB ve AB'ye üye devletler, özellikle Türkiye sınırına yakın belirli bölgelerde, Suriye içindeki insani koşulları iyileştirmek ve yerel nüfusun ve mültecilerin daha güvenli alanlarda yaşamasını sağlamak için Türkiye ile her türlü ortak çabayı gösterecekleri güvencesini veriyorlardı. Bildiri ayrıca Türkiye'nin üyelik müzakere sürecinin yeniden canlandırmaya yönelik olarak AB ve Türkiye'nin kararlılığına gönderme yapıyor; 14 Aralık 2015 tarihinde 17. Faslın müzakereye açılmış olmasını takiben bir sonraki adım olarak Hollanda Dönem Başkanlığında 33. Faslın açılmasına karar verildiğini açıklıyordu. AB tüm beklentiler karşılandığında, en geç Haziran 2016 sonuna kadar Türk vatandaşlarına yönelik vize gerekliliklerinin kaldırılması amacıyla vize serbestisi yol haritasının katılan tüm üye devletler bakımından yerine getirilmesine hız verecekti. Yine, AB ve Türkiye, Gümrük Birliği'nin iyileştirilmesi yolunda devam eden çalışmalara ilişkin memnuniyetlerini açıklıyorlardı (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2016).

Bu bildirinin açıklanmasının üzerinden 5 yıldan fazla zaman geçtiği halde, sadece 29.427 Suriyeli AB üyelerine yerleştirildi (Deutsche Welle Türkçe, 2021). Söz verilen 6 milyar Euro'nun ise ancak yarısına yakını ödendi. Müzakere sürecinde yeni fasıllar açılmadı, Gümrük Birliği ile ilgili güncelleme

yapılmadı ve vize serbestisi konusunda ilerleme kaydedilmedi (Yılmaz-Elmas, 2020: 172). Her şeye rağmen Brüksel, basın açıklamasından sonra Avrupa'ya ulaşan mülteci ve göçmenlerin sayısını ciddi şekilde azaltmayı başardı. Doğu Balkan rotasının neredeyse tamamen kapatılması ve AB-Türkiye Bildirisi sonucu 2018 yılında AB'ye düzensiz göç yoluyla ulaşanların sayısı 2015 yılına kıyasla yüzde 95 oranında azaldı (Novotný, 2019: 116-117).

Mutabakat kabul edildiğinde, AB bunu, sınırlarında insani felaketleri önlemek ve kamu düzenini sağlamak amacıyla alınmış olağanüstü ve geçici bir tedbir olarak bir basın açıklaması şeklinde duyuruldu. Ancak ilanının üzerinden geçen 5 yıldan fazla zaman içinde AB alternatif bir politika geliştiremedi. Mutabakat, Birlik üyeleri arasında bir anlaşma olmadığı için, Lizbon Antlaşması'nın mülteciler, sığınmacılar ve geri dönüşleri konusunda öngördüğü demokratik ve hukuki denetimden uzak kalabildi. Avrupa Parlamentosu, mutabakatın hazırlanma sürecinde rol almadı. Avrupa Adalet Divanı ise 2017 yılında kendisine yapılan başvuru üzerine, mutabakat üzerinde yargı yetkisinin bulunmadığı yönünde hüküm verdi. Bu durumda, mutabakatın uygulanmasının doğurduğu insan hakları sonuçlarını da bu AB kurumları değil, sadece Avrupa Kamu Denetçiliği Kurumu sorguladı. Böylece Mutabakat AB anlaşmalarında yer alan kontrol ve denetim mekanizmalarından neredeyse tamamen bağımsız şekilde hazırlandı ve uygulandı (Carrera, den Hertog ve Stefan, 2019: 156-157).

AB-Türkiye Mülteci Mutabakatı insan haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle yoğun şekilde eleştirildi. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muiznieks, mutabakatın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı olduğunu çünkü bu sözleşmenin hilafına toplu sınır dışı etme hükümleri içerdiğine dikkat çekti. Ayrıca, anlaşma İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi tarafından garanti altına alınan sığınma başvurusunda bulunma hakkını da ihlal ediyordu (2016). Uluslararası Af Örgütü (2017: 5) de bu anlaşmayı AB'nin cesur bir yaklaşım sergileyerek Avrupa'da koruma altında olmaya çalışan insanlara bunun için güvenli yollar sağlamak yerine sınırlarını bu insanlara kapatmanın ve gelişlerini durdurmanın yollarını aradığı için eleştirdi. Anlaşma, geri göndermeme prensibini de ihlal ediyordu (Ceccorulli ve Lucarelli, 2017: 87). Mutabakata göre, Yunan Adaları'na geçerek AB'ye ulaşanlar Türkiye'ye geri gönderilecekti.

Kriz başından beri Birlik üyeleri arasındaki dayanışmayı, insan haklarını önceleyen bir güç olarak AB'nin imajını ve derinleşme sürecini simgeleyen politikalarını sarstı (Larivé, 2015, s. 3). AB uluslararası ilişkilerde medeniyeti ve demokrasiyi simgeleyen bir yumuşak güç merkezi olarak görülürken, kale gibi kendini korumaya alması ve ihtiyacı olan mültecilere kapılarını açmaması bu imajı zedeledi (Larivé, 2015: 9). AB'nin mülteci krizinde sorunu



dışsallaştırarak sorumluluğu bir üçüncü ülkeye; yani Türkiye'ye yüklemesi örgütün küresel bir aktör olarak rolüne daha ciddi bir zarar verdi (Yılmaz-Elmas, 2020: 168).

Türkiye, 27 Şubat 2020'de Suriye'deki hava saldırısı nedeniyle 33 Türk askerinin şehit olmasının ardından artık mültecilerin sınır dışına çıkmasına izin verileceğini duyurdu. Saldırı İdlib'de gerçekleşmişti; buradaki saldırılar binlerce Suriyelinin Türkiye'ye sığınmasına neden olmuştu (Kennedy, 2020). Bu açıklamanın hemen ardından sınır kapıları göçmen ve mülteci akınına sahne oldu. Ankara Türkiye'den ayrılmak isteyenlere müdahale etmeme siyasetini izlemeye başlarken hayati tehlike taşıması nedeniyle deniz geçişlerini bu uygulamanın dışında bıraktı (Deutsche Welle, 2020).

Türkiye'nin açıklamasından hemen sonra yeni bir mülteci akını ile karşılaşan AB yine hazırlıksız yakalandı. Aslında 2016 Mutabakatı AB'ye daha adil ve insan haklarına saygılı bir göç ve iltica siyaseti oluşturabilmesi için zaman kazandırmıştı ama bu fırsat Avrupa'daki göçmen karşıtı tavır nedeniyle değerlendirilemedi (Khan ve Fleming, 2020). Bu süre zarfında da AB yine mülteci sayısı fazlaştığında insan hakları endişelerini bir kenara bırakarak güvenleştirme ve dışsallaştırmaya başvurmayı seçti. Hırvatistan'da yaşananlar AB'nin değişmeyen tavrının göstergesiydi. Batı Balkan rotasının kapatılmasının ardından mülteci ve göçmenler, Bosna Hersek üzerinden Hırvatistan'a geçerek Batı Avrupa ülkelerine ulaşmaya yönelmişti. Hırvatistan polisinin düzensiz göçmenlere şiddet uyguladığı haberleri, 2018 yılından beri sürekli gündeme gelmeyi sürdürürken, Hırvat hükümeti konu hakkında sessiz kaldı. Uluslararası Af Örgütü, Sınır Tanımayan Doktorlar, BMMYK ile Uluslararası Kızılhaç, Kızılay ve Danimarka Mülteci Konseyi (DRC) gibi birçok kuruluş, mültecilerin Hırvatistan tarafında maruz kaldığı şiddet ve işkenceleri belgeleriyle açıklamıştı. AB'nin tüm bu raporlara rağmen insan hakları ihlallerini engellemek için harekete geçmemesi tepki çekti (Arnautovic ve Bajric, 2020).

Değişmeyen bu tavır, Atina'nın mülteci akınıyla birlikte yeniden güvenleştirme ve dışsallaştırmaya başvurusuyla daha iyi anlaşıldı. Yunanistan, bir kez daha, sert önlemlere başvurarak sınırı geçmek isteyen mültecilerin haklarını görmemezlikten geldi. Atina, 1 Mart'tan itibaren sınırı düzensiz geçenler için sığınmacı başvurularının yapılmasını askıya aldığını açıkladı. Aynı zamanda, ülkeye düzensiz olarak girmek isteyenlerin geri itileceği ve sınırını geçenlerin hemen mümkünse geldikleri, değilse transit geçtikleri ülkeye sınır dışı edileceği de ilan edildi (Frelick, 2020). Yunan Hükümeti bu açıklamalarla birlikte, sınırdaki polislerini, askerlerini ve özel harekât kuvvetlerini

takviye etti. Bu takviye kuvvetler, Pazarkule Sınır Kapısına yaklaşan insanlara göz yaşartıcı gaz ve plastik mermilerle müdahale ettiler (Frontex, 2020).

Yunanistan-Türkiye sınırındaki durumu inceleyen İnsan Hakları İzleme Örgütü (2020), Yunan güvenlik güçleri ve kim oldukları belirlenemeyen silahlı kişilerin, mültecileri ve göçmenleri zorla alıkoyduklarını, dövdüklerini, taciz ettiklerini, eşyalarına el koyduklarını, giysilerini çıkarttıktan sonra Türkiye'ye zorla geri ittiklerini açıkladı. Frontex ise yaptığı basın açıklamasında Yunanistan'ın Avrupa dayanışması çerçevesinde duruma müdahale için yaptıklarını tamamen desteklediklerini, Atina tarafından talep edilen hızlı sınır müdahale gücünü harekete geçirdiklerini ve Yunanistan'a verdikleri desteği artırmaya da hazır olduklarını bildiriyordu (Frontex, 2020).

Almanya'nın Der Spiegel Dergisi, Yunan sınır muhafızlarının mültecileri Yunanistan'a ulaşmamaları için açık denize geri ittikleri ve Frontex'in de uluslararası hukuka aykırı bu operasyonlarda yer aldığını yayınlamıştı. Bunun üzerine AB Komisyonu Frontex'i bu iddialar nedeniyle acil toplantıya çağırdı. Spiegel'in ve diğer medya kuruluşlarının zorla geri göndermelerin birçoğunu tam olarak belgelemiş olmasına karşın Atina, mültecilerin Türkiye'ye zorla geri gönderildiğini yalanladı. Frontex ise AB'nin üye ülkelerle dayanışma ilkesi çerçevesinde Yunanistan'ın dış sınırlarının korunmasına destek vermekte "kararlı" olduğunu altını çizerek, operasyonların uluslararası hukuk temelinde yürütüldüğünü açıkladı (Euronews, 2020).

Atina 2020'de Meriç sınır bölgesine, muhtemel göçmen akınlarında kullanmak için taşınabilir, güçlü ses dalgaları yayabilen iki yeni cihaz yerleştirdi. Bu sistemler yön şaşırtıyor, sağır edebiliyor, dayanılmaz acılara neden oluyor ve tahmin edilemeyen başka sağlık sorunlarına neden olma tehlikesi taşıyor (Hatipoğlu, 2020). Yunanistan, ses cihazlarının yerleştirilmesinin hemen ardından, sınır bölgesinde toplam 27 km uzunluğundaki metal çitin inşasına da başladı (Hürriyet, 2020). Afganistan'daki krizin yeni bir göç dalgası yaratacağı endişesiyle Türkiye sınırının Evros bölgesine 40 km uzunluğunda çelik duvar örüldü ve yeni bir gözetleme sistemi faaliyete geçirildi (Goddard, 2021).

Güvenikleştirme ve dışsallaştırma, bir sonraki bölümde tartışılacağı gibi, AB'nin yeni yasama gündeminde de geniş yer tutacaktı.

## Göç ve İltica Üzerine Yeni Pakt

Avrupa Komisyonu, 23 Eylül 2020'de hazırlıkları uzun bir sürede tamamlanan Göç ve İltica Üzerine Yeni Paktı kamuoyuna sundu. 'Avrupa Paktı' fikri 2008 yılında AB dönem başkanı olan Fransa tarafından ortaya atıldı; 2019'da Avrupa

Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen tarafından yeniden gündeme getirildi. Aslında bu pakt, bir anlaşma taslağı değil, Avrupa Komisyonu'nun 'Ortak Avrupa Göç ve Sığınma Çerçevesi' için oluşturduğu gündem belgesiydi. Komisyon, hazırlanma süreci içinde üye ülkelere danışarak bu paktı oluştursa da pakt üzerinde hiçbir üye ülkenin imzası bulunmamaktaydı (Carrera, 2021: 2).

Avrupa Komisyonu, yasama sürecini başlatan AB organı olduğundan, paktın oluşturduğu çerçeve göç ve iltica ile ilgili AB'nin yasama gündemini belirleyemeye yöneliktir. Pakt incelendiğinde, gündemin AB'ye düzensiz göç üzerinde yoğunlaştığı; sığınma taleplerine düzensiz göçün bir parçası olarak yaklaşıldığı görülmektedir (Spijkerboer, 2021: 61). Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Schinas, bu paktı üç katlı bir binaya benzetti. Göç ve iltica yönetiminin dış boyutları, dış sınırların güvenliğini sağlama ve dayanışma bu binanın katlarını oluşturmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2020b). Burada dikkat çeken Schinas'ın paketi anlatmaya dış boyutlara vurgu yaparak başlamasıdır; AB bir kez daha dışsallaştırmayı ön planda tutarak ve göçmenlerin geldiği ve geçtiği AB'ye üye olmayan ülkelerle iş birliğini arttırarak göç ve ilticayı yönetmeye çalışmaktadır.

Yukarıda tartışıldığı gibi yeni yasama gündeminde ön plana çıkan dışsallaştırma beş alanı kapsamaktadır: Mültecilere ev sahipliği yapan ülkeleri ve toplumları desteklemek, özellikle gençler için anavatanlarında ekonomik fırsatlar yaratmak, göçmen kaçakçılığı ile mücadele etmek, gönüllü geri dönüşleri artırmak, geri dönenlerin yeniden toplumla bütünleşmesini sağlamak ve yasal göç için kurallara uygun yöntemler geliştirmek (Avrupa Komisyonu, 2020c). Avrupa'da ilticanın geleceği ile ilgili belgenin AB üyesi ülkelerin değil de, üçüncü ülkelerin sorumlulukları ile başlaması tedirgin edicidir ve dışsallaştırma çabalarının yoğunlaşacağına habercisidir (European Council on Refugees and Exile, 2021, s. 4). AB Üyeleri arasında anlaşma, dayanışma ve sorumluluk paylaşımı sağlanamayınca, iç dinamiklerden ümit kesilmiş, yine dışsallaştırmaya başvurulmuştur (Hadj-Abdou, 2021: 11).

AB'nin dışsallaştırma çabalarını eleştiren Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri Filippo Grandi, AB üyelerinin sorumluluklarını dışsallaştırmalarının ne yasal ne de uygulanabilir olduğuna dikkat çekti. Dışsallaştırmanın sorumluluğu daha az imkâna sahip olan ülkelerin sırtına yüklemek anlamına geldiğini ve sömürgeciliğe has bir yaklaşımı temsil ettiğini vurguladı (Hein, 2021b). Buna karşın, AB Konseyi'nin 24 Mayıs 2021 tarihli raporu, üye ülkelerin büyük çoğunluğunun Yeni Paktın dışsallaştırma politikasını desteklediğini gösterdi (Hein, 2021b).

Binanın ikinci katını oluşturan sınırların güvenliğini sağlama ise yeni giriş öncesi tarama/inceleme aşamalarını (kimlik saptama, sağlık kontrolleri, güvenlikle ilgili kontroller, parmak izinin alınması ve Avrupa Parmak İzi Veri Tabanına, yani Eurodac'a kaydedilmesi), daha hızlı yeni sınır işlemlerini, Eurodac vasıtasıyla bütünleşik ve modern göç ve sınır yönetimini ve insan ve mülteci hakları için hukuki garantileri kapsamaktadır (Avrupa Komisyonu, 2020c). İkinci kat, 'Avrupa Kalesi' yaklaşımı çerçevesinde mültecilerin AB ülkelerine sığınma hakkı için başvuru yapmasını ve korunma elde etmesini daha karmaşık ve zor hale getirmektedir (Kirişçi, Erdoğan ve Eminoğlu, 2020).

İsminde yeni kelimesini barındırmasına rağmen, Göç ve İltica Üzerine Yeni Pakt, AB'nin sıcak nokta yaklaşımının yeni bir paketle sunulmuş halidir (The Danish Refugee Council, 2020). Hâlihazırda, sıcak nokta yaklaşımı çerçevesinde Lesbos, Samos, Chios, Kos ve Leros adalarındaki aşırı kalabalık AB İlk Kabul ve Kimlik Tespit Merkezlerinde mülteciler gayri insani koşullarda beklemeye mecbur edilmektedirler (Sınır Tanımayan Doktorlar, 2021). 2016 Mutabakatından sonra, Yunanistan'a deniz yoluyla ulaşan mültecilerin sığınma başvurusu süreçleri sonuçlanıncaya kadar ana karaya geçişleri yasaklandı. Böylece, başvurusu olumsuz sonuçlanan kişiler adalardan Türkiye'ye iade edilebilecekti. Son verilere göre Yunan adalarında 40.000'den fazla mülteci kalmaktadır. Bu kişilerin arasında sığınma başvurusunda bulunduğu ve aradan uzunca zaman geçtiği halde henüz ilk mülakatlarına bile çağrılmayanların sayısı oldukça yüksektir. Aralarında kırılğan grupların da bulunduğu bu mültecilerin bekletildiği kamplar kapasitesinin dört-beş katı üzerinde insanı barındırmaktadır (Dalkıran, 2020). Bu merkezlerde yaşanan sıkıntıların bitirilmesi için Avrupalı liderlere bir milyondan fazla dilekçe ulaştırılmasına rağmen Yeni Pakt bu talepleri karşılamak yerine sorunlu yaklaşımı yeni bir isimle uygulamaya devam etmeyi amaçlamaktadır (Sınır Tanımayan Doktorlar, 2020). Yeni Pakta göre mülteciler yine sadece belirlenen merkezlerde kalabilecekler; inceleme süresi boyunca fiili olarak gözaltında tutulacaklar. Bu süre zarfında, hukuki süreçle ilgili bilgi ve yardım alma imkânlarından da yoksun olacaklar (Romeo, 2021: 7-8). Krizin başından beri yaşananlardan ders almamış görünen AB, yeni yasama gündeminde de insan haklarının ve mültecilerin korunmasına değil, dış sınırların korunmasına öncelik vermektedir (The Danish Refugee Council, 2020). Yeni Pakt, sınır kontrollerini, fiili gözaltıları ve sınır dışı etmeleri yoğunlaştıracak ve AB'yi insan haklarına saygıdan daha da uzaklaştıracak bir çerçeve sunmakta ve aşağıda anlatılacağı gibi Birlik içindeki dayanışma olmadığını da açığa vurmaktadır (Voet, 2021).

En son katta ise dayanışmayı sağlamak için esnek mekanizmalara vurgu yapılmaktadır. Dayanışma boyutu, AB sınırlarına yeni ulaşanlar için yeniden

yerleştirme uygulanmasını, geri dönüş sponsorluğunu, iltica işlemlerinde mevcut kapasitenin iyileştirilmesi için anında ve uzun vadede destek sağlanmasını içermektedir (Avrupa Komisyonu, 2020c). Geri dönüş sponsorluğunun nasıl işleyeceğini örnekle anlatmak gerekirse, sponsor olacak AB üyesi (örneğin Macaristan ya da Polonya), sponsorluktan faydalanacak üye için (örneğin İtalya ya da Yunanistan), sığınma başvurusu reddedilenlerin dönüşü için yapılması gerekenleri üstlenecektir. Bu noktada, temel olarak, sponsor olacak ülkenin AB üyesi olmayan ülkelerle ikili anlaşmalarını kullanarak iltica başvurusu reddedilenlerin 'gönüllü' geri dönüşlerini ya da sınır dışı edilmelerinin sağlanması beklenmektedir. Sponsor olan ülke kriz zamanlarında 4 ayda, diğer zamanlarda ise 8 ayda üstlendiği geri dönüşü gerçekleştirmezse, o zaman kendi ülkesinde yeniden yerleştirme yapması gerekmektedir (Vosyliūtė, 2021: 292).

Yeniden yerleştirme mekanizmasının başarıya ulaşma şansı düşük görünmektedir. Komisyon'un bu konuda belirlediği gündem açıklandığında Avusturya, Visegrad Dörtlüsü (Çekya, Macaristan, Polonya ve Slovakya), Estonya, Letonya ve Litvanya zaten yeniden yerleştirme alanında sorumluluk almayacaklarını açıkladılar. 2015-2017 arasında uygulanmaya çalışıldığında da yeniden yerleştirmede çok kısıtlı başarı sağlanmıştı (Romeo, 2021: 25). Pakt, aslında bu durum ışığında yeniden yerleştirme yerine üyelere diğer dayanışma mekanizmalarına destek sağlama imkânını tanımakta, yeniden yerleştirme alanında sorumluluk almak istemeyen üyeleri finansal olarak ya da resmi prosedürleri yürütme konusunda destek sağlamaya yönlendirmektedir. Bu haliyle Yeni Pakt, göçmen karşıtı ve kısıtlama taraftarı üyelerin önceliklerini dikkate almış görünmektedir (Kirişçi ve diğerleri, 2020). Kısacası, Pakt birlik içinde dayanışma yoksunluğunu ve fikir ayrılığını açığa vurmaktadır.

AB uzun süredir etkili bir şekilde geri dönüşlerin sağlanmasının üzerinde durmaktadır. Bu siyasetin arkasında düzensiz göçmenlerin AB üyesi ülkelere sınır dışı edileceklerini bildikleri zaman, Avrupa yoluna düşmenin onlara mantıklı gelmeyeceği ve böylelikle AB'ye gelenlerin sayısının azalacağı beklentisi yatmaktadır (Spijkerboer, 2021: 64). Yeni Pakt, dayanışmanın diğer türleri olan yeniden yerleştirme ve kapasite arttırma için koordinatörlük pozisyonunun oluşturulmasından bahsetmezken, geri dönüşler için bir koordinatör atanmasını önermektedir. Bu durum, dayanışma boyutu içinde geri dönüşlerin sağlanmasının merkezi öneme sahip olduğunu göstermektedir. Sponsor olan üye devletler geri dönüşünü sağlayacakları kişilerin uyruklarını seçebilecekleri için geri dönüş anlaşmalarının olduğu üçüncü ülkelere geri dönüşleri sağlamaları beklenmektedir. Yeni Paktın geri dönüşlere bu kadar odaklanması endişe doğurmaktadır çünkü daha önce AB'nin gerçekleştirdiği

geri dönüşler sık sık ciddi insan hakları ihlalleri ile sonuçlanmıştır (Romeo, 2021: 27-29).

Sonuç olarak Yeni Paktın oluşturduğu gündem yasa haline gelirse, mültecileri AB İlk Kabul ve Kimlik Tespit Merkezlerinde gayri insani koşullarda bir tür gözaltında tutmaya devam edecek, geri dönüşlerin artması geri gönderme ilkesinin daha ciddi şekilde ihlal edilmesine neden olacak ve geri gönderilenler ciddi insan hakları ihlalleri yaşama tehlikesiyle yüzleşecektirler.

## Sonuç

AB'nin Suriye'deki savaşın yarattığı mülteci akınında izlediği mülteci ve sığınmacı siyasetini inceleyen çalışma, krizde temel olarak adil sorumluluk paylaşımı yapılamayınca güvenikleştirme ve dışsallaştırmaya ağırlık verildiği sonucuna varmıştır. Bu siyasetin tarihsel arka planını ele alan bölüm, örgütün kriz başlamadan önce bu yönelimin temellerini attığını ortaya koymuştur.

Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı sonrasında insan hakları temelli bir mülteci rejimi oluşturulmuştu. Uluslararası dayanışma ve iş birliğine dayanan bu sistemde korumaya ihtiyaç duyanların geri gönderilmesi kabul edilmiyordu. Avrupa bütünleşmesi bu rejimi değiştirdi. Schengen Anlaşması bu bağlamda önemli bir dönüm noktası oluşturdu. Bu anlaşma ile göç ve iltica güvenikleştirildi ve daha yoğun bir şekilde suçla ilişkisine odaklanıldı.

1990'larda Suriyeli mülteci akınında AB politikalarının önemli bir dayanak noktasını oluşturacak güvenli üçüncü ülke kararı alındı. AB böylelikle, mülteci koruma sorumluluğunu Birlik üyesi olmayan ülkelere devretmenin altyapısını hazırladı. Mültecilerin AB sınırına giriş yaptığı ülkeyi onların sığınma başvuru sonucuna karar verecek ülke olarak tayin eden Dublin Tüzükleri ise mülteci krizi sonucunda AB üyeleri arasında sorumluluk paylaşımının adaletsiz olmasının zeminini hazırlayacak bir adım olarak 1990'ların sonunda atıldı. Mülteci krizi ve sonrasında AB politikasının bel kemiğini oluşturacak dışsallaştırma siyaseti de 1999'daki Tampere Konseyi ile oluşmaya başladı ve Birlik mülteciler kendilerine ulaşmadan onları yerinden eden nedenlerle ilgilenmeye başladı. Dışsallaştırma AB mülteci ve sığınmacı siyasetinde giderek ağırlığını artıracaktı. Göç ve Hareketliliğe Küresel Yaklaşım Belgesi, Lahey ve Stockholm Programı'nın yanı sıra 2015'te açıklanan Avrupa Göç Gündemi de üçüncü ülkelerle ilişkilere ağırlık verecek, insan haklarına dair endişeler geri planda kalacaktı.

2015 yılı ile birlikte patlak veren mülteci akınında AB mülteci ve sığınmacı siyaseti işte bu temel üzerine bina edildi. Dublin Tüzükleri, başta Yunanistan

olmak üzere, mülteci akınıyla karşı karşıya kalan AB üyelerini kapasitelerini aşan derecede sığınma başvurularının muhatabı yaptı. Birlik üyeleri arasında adil sorumluluk paylaşımı yapılamadı ve mültecilerin AB üyesi ülkelere yeniden yerleştirilmesi çok sınırlı kaldı. Bu durumda Yunanistan gibi ülkeler mülteci akınını güvenlikleştirdi, sınırlarını mülteci akınına karşı kapalı tutmak adına insan haklarını ihlal etmekten kaçınmadı. Mülteciler, sığınma başvurusu yapma haklarından mahrum edildiler ve belirsizlik içinde uzun süre Yunan adalarındaki kalabalık kamplarda bekletildiler. Sıcak nokta yaklaşımı çerçevesinde AB, Yunanistan'a Sorumluluk paylaşımı yapılamayınca AB dışsallaştırma siyasetini mülteci ve sığınmacı siyasetinin merkezine yerleştirdi. AB, mülteci akınını durdurmak adına Türkiye ile işbirliğine yöneldi. Mültecilerin Yunan adalarına yönelmek yerine Türkiye'de kalmalarını sağlamak için Brüksel, Ankara'ya mali yardım sağlama yoluna gitti. Güvenli üçüncü ülke yaklaşımı uygulanarak AB mültecilere koruma sağlama sorumluluğunu Türkiye'ye devretti. Bu AB girişiminin neticesinde Birlik sınırlarına ulaşan mülteci sayısında önemli oranda azalma görüldü. Bu adım AB'nin dünya politikasında insan hakları ve demokratikleşmeyi önceleyen aktör imajını daha da zedeledi. Mülteci krizi karşısında Birlik üyelerinin ferdi politikalara yönelip Schengen Anlaşması ve Dublin Tüzüklerini askıya alması Avrupa bütünleşmesinin derinleşme sürecine darbe vurdu.

AB, krizin başından beri eleştiri alan güvenlikleştirme ve dışsallaştırma politikasını sadece isminde yeni bulunan Göç ve İltica Üzerine Yeni Pakt ile de devam ettireceğinin sinyalini verdi. Birliğin yasama gündemini belirleyen belgeye göre AB, mültecileri güvenlik sorunu olarak görmeye devam edecek; güvenlik soruşturmaları daha da derinleştirilip uzatılacak ve mülteciler kapasitesinin çok üstündeki kamplarda bekletilmeye devam edilecek. Dışsallaştırma yine AB göç ve iltica siyasetinin bel kemiği olacaktır; Pakt AB üyelerinin sorumluluklarını değil, üçüncü ülkelerin sorumluluklarını ele alarak başlamaktadır. AB Afganistan krizi ile birlikte kendine yönelecek mülteci akınının önüne geçebilmek için Türkiye ile yeniden anlaşmanın yollarını aramaya girişmiştir. Adil sorumluluk paylaşımında AB'nin mülteci akınının başından beri sergilediği başarısızlığın ışığında Yeni Pakt yeniden yerleştirme konusunda isteksiz üyelere alternatif yollar göstermekte; yeniden yerleştirme yerine bu yollara yönelmektedir.



## Kaynakça

- Alkan, G. (2020,10 Eylül). AB'yi Sarsan Mülteci Krizinde Hafızalara Kazınan Beş Olay. *Euro-news*, Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2020/09/10/ab-yi-sarsan-multeci-krizinde-haf-zalara-kaz-nan-bes-olay>
- Amnesty International (2017). *A blueprint for despair human rights impact of the EU-Turkey deal*. Erişim adresi: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/EUR2556642017ENGLISH.PDF>
- Archick, K. (2016). *The European Union: Current challenges and future prospects*. Washington: Congress Research Service (CRS) Report R44249.
- Arnautovic ve Bajric (2020, 26 Ekim). Reports of 'Brutal' Beatings By Croatian Police At Bosnian Border Spark Concerns For Migrants Seeking EU Refugee. *Radio Free Europe/Radio Liberty*. Erişim adresi: <https://www.rferl.org/a/bosnia-migrants-brutal-beatings-croatia-eu/30913284.html>
- Atak, I., & Crépeau, F. (2014). Managing Migrations at the External Borders of the European Union: Meeting the Human Rights Challenges. *European Journal of Human Rights*, 3(5), 591-622.
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2016). *18 Mart 2016 Tarihli Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi*. Erişim adresi: [https://www.ab.gov.tr/files/AB\\_Iliskileri/18\\_mart\\_2016\\_turkiye\\_ab\\_zirvesi\\_bildirisi\\_.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf)
- Avrupa Komisyonu (2015a). *Refugee Crisis: European Commission takes decisive action*. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP\\_15\\_5596](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_15_5596)
- Avrupa Komisyonu (2015b). *Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council*. [https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:92b8154b-56cd-11e5-afb-01aa75ed71a1.0007.02/DOC\\_1&format=PDF](https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:92b8154b-56cd-11e5-afb-01aa75ed71a1.0007.02/DOC_1&format=PDF)
- Avrupa Komisyonu (2017). *Relocation – sharing responsibility within the EU*. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2017-09/20170927\\_factsheet\\_relocation\\_sharing\\_responsibility\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2017-09/20170927_factsheet_relocation_sharing_responsibility_en.pdf)
- Avrupa Komisyonu (2020a). *Common European Asylum System*. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum\\_en](https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum_en)
- Avrupa Komisyonu (2020b). *Speech by Vice-President Schinas on the New Pact on Migration and Asylum*. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech\\_20\\_1736](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_20_1736)
- Avrupa Komisyonu (2020c). *New Pact on Migration and Asylum: A fresh start on migration in Europe*, Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/new-pact-migration-and-asylum\\_en](https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/new-pact-migration-and-asylum_en)
- Avrupa Komisyonu (2021). *New Pact on Migration and Asylum: Agreement reached on the new European Union Agency for Asylum*. Erişim adresi: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP\\_21\\_3241](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_3241)
- Bačić, N. (2012). *Asylum policy in Europe-the competences of the European Union and inefficiency of the Dublin system*. *Croatian yearbook of European law & policy*, 8(1), 41-76.
- Baldwin-Edwards, M., Blitz, B. K. & Crawley, H. (2019). The politics of evidence-based policy in Europe's 'migration crisis'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(12), 2139-2155.
- Bauböck, R. (2018). Europe's commitments and failures in the refugee crisis. *European Political Science*, 17(1), 140-150.

- BBC Türkçe. (2020a, 3 Mart). Mülteci krizi: Türkiye ile AB arasındaki 'göçmen anlaşması' neleri kapsıyordu? Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51724776>
- BBC Türkçe. (2020b, 7 Mart). Yunanistan Başbakanı: Türkiye ve AB arasındaki göçmen anlaşması öldü. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-51781713>
- Benam, Ç. H. (2011). Emergence of "Big Brother" in Europe: Border Control and Securitization of Migration. *Insight Turkey*, 13(3), 191-207.
- Beşgür, E. C., & Utkulu, U. (2019). Esnek entegrasyon temelinde Avrupa Birliği'nin geleceği ve Türkiye'nin yeri: muhtemel senaryolar. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 18(2), 325-364.
- BMMYK Türkiye Temsilciliği (2016). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*. Erişim adresi: <http://www.multeci.org.tr/wpcontent/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>
- BMMYK (2016). *Mülteci ve Göçmen? Sözcük Seçimleri Önemlidir*. Erişim adresi: [https://www.unhcr.org/cy/wpcontent/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR\\_Refugee\\_or\\_Migrant\\_TR.pdf](https://www.unhcr.org/cy/wpcontent/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf)
- BMMYK (2021a). *Syria Regional Refugee Response*. Erişim adresi: [https://data.unhcr.org/en/situations/syria#\\_ga=2.238257664.1221921441.1629883639-1570990414.1629883639](https://data.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.238257664.1221921441.1629883639-1570990414.1629883639)
- BMMYK (2021b). *Syria Refugee Crisis – Globally, in Europe and in Cyprus*. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/cy/2021/03/18/syria-refugee-crisis-globally-in-europe-and-in-cyprus-meet-some-syrian-refugees-in-cyprus/>
- BMMYK Türkiye Temsilciliği (2021). *Sığınmacılar*. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/tr/siginmacilar>
- Boswell, C. & Geddes, A. (2011). *Migration and mobility in the European Union*. Hampshire: Palgrave MacMillan.
- Buzan, B., Waeber, O. & De Wilde, J. (1998) *Security: A new framework for analysis*. Boulder: Lynne Rienner.
- Carrera, S. (2021). "Whose Pact? The Cognitive Dimensions of the EU Pact on Migration and Asylum." S. Carrera and A. Geddes (Eds.), *The EU Pact on Migration and Asylum in light of the United Nations Global Compact on Refugees* içinde (s. 1-25). Fiesole: European University Institute.
- Carrera, S., den Hertog, L., & Stefan, M. (2019). "The EU-Turkey deal: reversing Lisbonisation in EU migration and asylum policies." Carrera, S., Vara, J. S., & Strik, T. (Eds.). *Constitutionalising the external dimensions of EU migration policies in times of crisis* içinde (s. 155-174). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Ceccorulli, M. & Lucarelli, S. (2017). Migration and the EU Global Strategy: narratives and dilemmas. *The International Spectator*, 52(3), 83-102.
- Ceyhan, A. & Tsoukala, A. (2002). The securitization of migration in Western societies: Ambivalent discourses and policies. *Alternatives*, 27(1\_suppl), 21-39.
- Constant, A. F. & Zimmermann, K. F. (2016). Towards a new European refugee policy that works. *CESifo DICE report*, 14(4), 3-8.
- Dalkıran, M. (2020). Türkiye, Yunanistan ve AB Kiskacında Mülteciler. *Perspektif*. Erişim adresi: <https://www.perspektif.online/turkiye-yunanistan-ve-ab-kiskacinda-multeciler/>
- Deutsche Welle. (2020, 7 Mart). EU-Turkey migration deal is 'dead,' warns Greek PM. Erişim adresi: <https://www.dw.com/en/eu-turkey-migration-deal-is-dead-warns-greek-pm/a-52672983>

- Deutsche Welle Türkçe.* (2021, 24 Haziran). AB Komisyonu Türkiye'ye "sınır dışı sayısından" memnun değil. Erişim adresi: <https://www.dw.com/tr/ab-komisyonu-t%C3%BCrkiye-s%C4%B1n%C4%B1r-d%C4%B1C5%9F%C4%B1-say%C4%B1s%C4%B1ndan-memnun-de%C4%9Fil/a-58025455>
- Euronews* (2020, 28 Ekim). AB, Ege'deki geri itmelerle ilgili Frontex'i "acil" toplantıya çağırdı. Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2020/10/28/ab-ege-deki-geri-itmelerle-ilgili-frontex-i-acil-toplant-ya-cag-rd>
- European Council on Refugees and Exiles (2021). *ECRE comments on the Commission Proposal on Asylum and Migration Management*. Erişim adresi: <https://www.ecre.org/wp-content/uploads/2021/03/ECRE-Comments-RAMM.pdf>
- Fisseha, M. (2017). Syrian refugee crisis, from turkey to European Union-methods and challenges. *Jurnalul Practicilor Comunitare Pozitive*, 17(3), 34-57.
- Frelick, B., Kysel, I. M., & Podkul, J. (2016). The impact of externalization of migration controls on the rights of asylum seekers and other migrants. *Journal on Migration and Human Security*, 4(4), 190-220.
- Frelick, B. (2020, 5 Mart). Gunshots, Summary Trials, Deportations: The Reality for Refugees in the EU-Turkey Stand-off. *Euronews*. Erişim adresi: <https://www.euronews.com/2020/03/05/gunshots-summary-trials-deportations-reality-for-refugees-in-the-eu-turkey-stand-off-view>
- Frontex (2020, 3 Mart). *Statement by the Frontex Management Board*. Erişim adresi: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/statement-by-the-frontex-management-board-z80tXy>
- Gammeltoft-Hansen, T. (2011). *Access to asylum: International refugee law and the globalisation of migration control*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goddart, E. (2021, 21 Ağustos). Greece erects fence at Turkey border amid expected surge in Afghan refugees. *Independent*. Erişim adresi: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/afghanistan-migrants-greece-turkey-taliban-b1906427.html>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019). *Düzensiz Göç Hakkında*. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-hakkinda#:~:text=D%C3%BCzensiz%20g%C3%B6%C3%A7%20bir%20%C3%BClkeye%20yasad%C4%B1%C5%9F%C4%B1,ayr%C4%B1%20de%C4%9Ferlendirilmesi%20gereken%20bir%20konudur,>
- Guarascio, F. & Emmott, R. (2021, 22 Temmuz). As war rages, EU weighs more funds to limit Afghans fleeing to bloc. *Reuters*. Erişim adresi: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/war-rages-eu-weighs-more-funds-limit-afghans-fleeing-bloc-2021-07-22/>
- Haddad, E. (2008). The external dimension of EU refugee policy: a new approach to asylum? *Government and Opposition*, 43(2), 190-205.
- Hadj-Abdou, L. (2021). From the Migration Crisis to the New Pact on Migration and Asylum: The Status Quo Problem. *BRIDGE Network Working Paper*, 11, 1-15.
- Hampshire, J. (2016). European migration governance since the Lisbon treaty: introduction to the special issue. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(4), 537-553.
- Hathaway, J. C. (1993). Harmonizing for Whom: The Devaluation of Refugee Protection in the Era of European Economic Integration. *Cornell International Law Journal*, 26 (3), 719-735.
- Hatipoğlu, M. (2020, 15 Ekim). Yunanistan Sığınmacılara Karşı Meriç Sınırına Sağlıklı Yapabilecek Ses Üreten Cihazlar Koydu. *Anadolu Ajansı*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunanistan-siginmacilara-karsi-meric-sinirina-sagirlik-yapabilecek-ses-ureten-cihazlar-koydu-/2007939>

- Hein, C. (2021a). *Old wine in new bottles? Monitoring the debate on the New EU Pact on Migration and Asylum*. Heinrich Böll Stiftung Derneği. Erişim adresi: <https://eu.boell.org/en/2021/06/16/old-wine-new-bottles-monitoring-debate-new-eu-pact-migration-and-asylum>
- Hein, C. (2021b). *And yet it moves: monitoring the debate on the New EU Pact on Migration and Asylum*. Heinrich Böll Stiftung Derneği. Erişim adresi: [https://eu.boell.org/en/2021/07/28/and-yet-it-moves-monitoring-debate-new-eu-pact-migration-and-asylum?dimension1=international#\\_ftn1](https://eu.boell.org/en/2021/07/28/and-yet-it-moves-monitoring-debate-new-eu-pact-migration-and-asylum?dimension1=international#_ftn1)
- Henrekson, M., Öner, O. & Sanadaji, S. (2019). The Refugee Crisis and the Reinvigoration of the Nation State: Does the European Union Have a Common Refugee Policy? *IFN Working Paper Series*, 1265, 1-27.
- Huymans, J. (1995). Migrants as a security problem: dangers of "securitizing" societal issues. Dietrich Thrunhardt, Migration and European integration: the dynamics of inclusion and exclusion içinde (53-72). Londra: Pinter
- Huysmans, J. (2000). The European Union and the securitization of migration. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 38(5), 751-777.
- Hürriyet. (2020, 17 Ekim). Yunanistan insanlığa duvar örüyor: sınıra 27 km'lik çit yapımına başlandı. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/yunanistan-insanliga-duvar-oruyor-sinira-27-kmlik-cit-yapimina-baslandi-41638674>
- İlsey, N. (2015). Germany Backtracks on Decision to Suspend Dublin Regulation. *Newsweek*. Erişim adresi: <https://www.newsweek.com/germany-backtracks-decision-suspend-dublin-regulation-336377>
- İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch) (2020). *Yunanistan: Sınırdaki Mültecilere Yönelik Şiddet*. Erişim adresi: <https://www.hrw.org/tr/news/2020/03/17/339568>
- Joly, D. (1996). *Haven or Hell?: Asylum Policies and Refugees in Europe*. Londra: Palgrave MacMillan.
- Juss, S. S. (2005). The decline and decay of European refugee policy. *Oxford Journal of Legal Studies*, 25(4), 749-792.
- Kale, B. (2017). The Limits of an International Burden-sharing Approach: The Syrian Refugee Protection Crisis and Its Consequences on Turkey's Refugee Policy. *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs*, 22(3), 55-84.
- Kennedy, R. (2020, 28 Şubat). Could the deaths of 33 Turkish soldiers in Syria spark another refugee crisis in Europe? *Euronews*. Erişim adresi: <https://www.euronews.com/2020/02/28/could-the-deaths-of-33-turkish-soldiers-in-syria-spark-another-refugee-crisis-in-europe>
- Khan, M. & Fleming, S. (2020, 2 Mart). EU migration pact with Turkey on brink of collapse. *Financial Times*. Erişim adresi: <https://www.ft.com/content/81e161e0-5ca3-11ea-b0ab-339c2307bcd4>
- Kirişçi, K., M. M. Erdoğan & N. Eminoğlu (2020). *The EU's "New Pact on Migration and Asylum" is missing a true foundation*. Erişim adresi: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/11/06/the-eus-new-pact-on-migration-and-asylum-is-missing-a-true-foundation/>
- Kostakopoulou, T. (2000). The 'Protective union'; change and continuity in migration law and policy in Post-Amsterdam Europe. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 38(3), 497-518.

- Larivé, M. H. A. (2015). A Crisis for the Ages the European Union and the Migration Crisis. *The Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series*, No 15, Miami: European Union Center of Excellence.
- Lavenex, S. (2001). The Europeanization of refugee policies: Normative challenges and institutional legacies. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 39(5), 851-874.
- Maldini, P., & Takahashi, M. (2017). Refugee Crisis and the European Union: Do the Failed Migration and Asylum Policies Indicate a Political and Structural Crisis of European Integration?. *Communication Management Review*, 2(02), 54-72.
- Martin, D. & Guild, E. (1996). *Free Movement of Persons in the European Union*. Londra: Butterworths.
- Muiznieks, N. (2016, 14 Mart). Stop Your Backsliding, Europe. *The New York Times*. Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/2016/03/15/opinion/stop-your-backsliding-europe.html>.
- Niemann, A. & Zaun, N. (2018). EU Refugee Policies and Politics in Times of Crisis: Theoretical and Empirical Perspectives. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 56 (1), 3-22.
- Novotný, V. (2019). Reducing Irregular Migration Flows through EU External Action. *European View*, 18(1), 116-117.
- Nugent, N. (2006). *The government and politics of the European Union* (ikinci baskı). Durham: Duke University Press.
- Öztürk, N. Ö. (2016). 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme çerçevesinde mülteci statüsünün sona ermesine yönelik ölçütlerin incelenmesi ve Türk Hukuku üzerindeki yansımalarının değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(2), 393-448.
- Perruchoud R. & Redpath-Cross, J. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü* (2. Baskı). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Plender, R. (1990). Competence, European Community Law and Nationals of Non-Member States. *International & Comparative Law Quarterly*, 39(3), 599-610.
- Refugee Rights Europe (2020). *Position paper: Pushback and violations at Europe's borders: the state of play in 2020*. Erişim adresi: [https://refugee-rights.eu/wp-content/uploads/2020/07/RRE\\_PP\\_Pushbacks\\_English.pdf](https://refugee-rights.eu/wp-content/uploads/2020/07/RRE_PP_Pushbacks_English.pdf)
- Romeo, G. (2021). *The New Pact on Migration and Asylum: the global impact*. Brüksel: Euro-Med Rights.
- Saatçioğlu, B. (2020). The EU's response to the Syrian refugee crisis: a battleground among many Europes. *European Politics and Society*, 1-16.
- Šalamon, N. K. & Šeruga, K. (2018). "Refugees and the "Disorganised State of Exception": EU and States' Responses to Mass Arrivals through the Western Balkans Migration Route." I. Ž. Žagar, N. K. Šalamon, & M. L. Hacin (Eds.). *The Disaster of European Refugee Policy: Perspectives from the "Balkan Route"* içinde (s. 29-54). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Sınır Tanımayan Doktorlar (2020). EU must stop trapping people in miserable conditions on the Greek islands. Erişim adresi: <https://www.msf.org/eu-must-stop-trapping-people-greek-islands>
- Sınır Tanımayan Doktorlar (2021). How we're helping in Greece. Erişim adresi: <https://www.doctorswithoutborders.org/what-we-do/countries/greece>

- Spijkerboer, T. (2021). 'I Wish There Was a Treaty We Could Sign'. S. Carrera & A. Geddes (Eds.), *The EU Pact on Migration and Asylum in light of the United Nations Global Compact on Refugees* içinde (s. 61-71). Fiesole: European University Institute.
- Thielemann, E. (2018). Why refugee burden-sharing initiatives fail: Public goods, freeriding and symbolic solidarity in the EU. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 56(1), 63-82.
- Topak, Ö. E., & Vives, L. (2020). A comparative analysis of migration control strategies along the Western and Eastern Mediterranean routes: Sovereign interventions through militarization and deportation. *Migration Studies*, 8(1), 66-89.
- Tsourdi, L., & Costello, C. (2021). "The Evolution of EU Law on Refugees and Asylum." P. Craig & G. de Búrca (Eds.). *The Evolution of EU Law* içinde (s. 793-824). Oxford: Oxford University Press.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2016). *Türkiye-AB Arasında 18 Mart'ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar*. Erişim adresi: [https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart\\_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa](https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa)
- Uluslararası Af Örgütü (2013). *Avrupa'nın Sınırında Yunanistan'ın Türkiye Sınırında İnsan Hakları İhlalleri*. Londra: Uluslararası Af Örgütü Yayınları.
- Van Munster, R., & Sterkx, S. (2006). Governing mobility: The externalization of European migration policy and the boundaries of the European Union. Ronald Holzhaecker & Markus Haverland (Ed.). *European research reloaded: cooperation and Europeanized states integration among Europeanized states* içinde (s. 229-250). Dordrecht: Springer.
- Voet, L. (2021). EU migration and asylum pact abandons compassion and human rights. *Social Europe*, Erişim adresi: <https://socialeurope.eu/eu-migration-and-asylum-pact-abandons-compassion-and-human-rights>
- Vosyliūtė, L. (2021). "When principles are compromised: EU return sponsorship in light of the UN Global Compacts." S. Carrera & A. Geddes (Eds.). *The EU Pact on Migration and Asylum in light of the United Nations Global Compact on Refugees* içinde (s. 291-314). Fiesole: European University Institute.
- Yılmaz-Elmas, F. (2020). EU's Global Actorness in Question: A Debate over the EU-Turkey Migration Deal. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 17(68), 161-177.